

DOCUMENTE DE PATRIMONIU ȘI PUBLICAȚII RARE DIN COLECȚIA BIBLIOTECII COMPLEXULUI MUZEAL „IULIAN ANTONESCU” BACĂU

*Lenuța-Gabriela Ocneanu**

Heritage documents from collection the Library of the „Iulian Antonescu” Bacău

– Abstract –

The Library of The „Iulian Antonescu” Museum Complex from Bacău owns in his collection 2.376 heritage documents.

The term document is used here in his general acception, meaning „what help for learning, educating oneself”. The heritage documents because are inherited, left for keeping the knowledge of the past.

So, the licences, the properties acts, the books, the religious books, the magazines, the letters, the fotos, the maps belong to this cathegory: heritage documents.

Key words: *The Library of The „Iulian Antonescu” Museum Complex, book, documents, heritage documents*

Cuvinte-cheie: *Biblioteca Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, carte, documente, documente de patrimoniu*

Pas de documents, pas d'histoire!¹.

Charles André Seignobos

Importanța documentelor pentru cunoașterea istoriei a fost înțeleasă din timpul stolnicului Constantin Cantacuzino, unul dintre cei ce s-a străduit să adune „din hrisoavele domnilor ce sunt pe la boierime și pe la mănăstiri date și lăsate, câte am putut vedea” și a lăsat moștenire românilor una dintre primele biblioteci structurate și organizate după un sistem propriu.

Două secole mai târziu, Bogdan Petriceicu Hașdeu avea să fie animat de aceeași dorință de aflare și strângere a documentelor, acesta întocmind

* Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău.

¹ Charles Victor Langlois, Charles André Seignobos, *Introduction aux études historiques*, f. e., Paris, 1898, p. 91-92.

chiar o programă pe care a distribuit-o în țară cu gândul de a fi susținut în inițiativa sa de preoți, învățători, revizori școlari și toți deținătorii de acte vechi. Hașdeu a perseverat nu doar în activitatea de colecționar cât mai ales în cea de editor de documente. Se scrie despre domnia sa că ar fi fost cel dintâi care a folosit termenul de **bibliologie**².

Originea termenului de **patrimoniu** este latină, în traducere **patrimonium** însemnând „moștenire paternă”, „bunuri ale familiei”. Patrimoniul este, așadar, o moștenire a trecutului, lăsată nouă, cu datoria de a o păstra și lăsa moștenire urmașilor.

Documentele de patrimoniu intrate în colecția Bibliotecii Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău prin bunăvoința donatorilor sau în urma achizițiilor sunt prin ele însele „istorie” cu sensul de trecut prezent în file de hrisoave ce ne povestesc despre cancelarii domnești și domnitori, despre principii și principate, despre oameni și „pășaniile” lor.

În anul 2013, luna iunie, colecția Bibliotecii Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău număra 2.376 documente, ultima intrare, în baza actului de evaluare nr. 65 din 13 ianuarie 2012, fiind a unor carnete de membru al Uniunii Tineretului Comunist, Uniunii Generale a Sindicatelor și Partidului Comunist Român, din perioada 1966-1980.

Documentele intră în patrimoniul muzeului în urma analizei unei comisii de evaluare formată din angajații autorizați ai instituției, acordul pozitiv de intrare fiind dat în conformitate cu normele legale în vigoare la data întocmirii actului de evaluare.

Cel mai vechi document al bibliotecii este un hrisov (nr. inv. 132) emis de Petru Rareș în 1546, scris în slavonă, pe pergament, cu pecetea în ceară roșie, atârnată³, iar cel mai recent numărul 6 din 29 decembrie 1989 al ziarului local *Deșteptarea* (nr. inv. 1668), în care sunt prezentate momente ale revoluției din 1989 în Bacău și în țară⁴, precum și un articol comemorativ scris de jurnalistul Cornel Galben, *In memoriam Gheorghe Nechita*, erou al revoluției din 1989⁵.

Documentele, în ansamblul lor, diferă prin tipul scrierii (manuscrise, imprimate, multiplicare), prin materialul din care sunt făcute (hârtie, pergament, papirus), prin originalitatea lor (manuscris original sau copie,

² Alexandru Zub, *Problema editării izvoarelor în istoriografia română din epoca modernă*, în „Carpica”, IV, 1971, p. 398, apud Theodor Ludu, *Armonizări bibliografice și sugestii catalografice*, în „Scriptum”, I, București, 1943, p. 78-104.

³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. IX: *Documente basarabene*, Tipografia „Dacia” P.&D. Iliescu, Iași, 1914, pp. 24-25.

⁴ „Deșteptarea. Cotidian social-politic pentru județul Bacău”, anul I, nr. 6, Bacău, 1989.

⁵ *Ibidem*, p. 3.

ediție primă, refăcută, adăugită), prin informațiile cuprinse de document (retrospective, recente, generale, detaliate), prin caracterul publicitar general sau restrâns sau numărul de exemplare în care este reprodus același text (manuscrisele unicate, de circulație redusă sunt documentele de uz intern, de largă circulație sunt publicațiile)⁶.

Scrise de cancelariile publice sau de persoane particulare, documentele oferă informații istorice, juridice, economice, militare, administrative, culturale, literare. Citirea diverselor tipuri de documente, în special a celor scrise până la mijlocul secolului al XIX (când s-a renunțat la alfabetul chirilic), ridică probleme legate de descifrare, datare, autenticitate, restaurare, un instrument util în analiza acestora fiind primul volum din *Documente privind Istoria României* editat de Academia Republicii Populare Române în 1956.

Dintre documentele vechi, biblioteca Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău păstrează în colecțiile ei: înscrisuri (fig. 1), zapise, cărți, izvoade, ispisaoce, mărturii, hotarnice, zdelci, patente (fig. 2), danii, etc. Denumirile diferă în funcție de perioada întocmirii documentului, zonă, limba folosită (slavă, latină, greacă) sau limba de influență.

Colecția bibliotecii cuprinde un număr de aproximativ 100 de zapise, majoritatea scrise cu caractere chirilice, „pentru vânzare pământ”, „de veșnică vânzare”. Perioada de referință a acestora este 1740-1893, 46 dintre zapise fiind întocmite între anii 1840-1850.

Istoria proprietății private în Bacăul din a doua parte a secolului XIX și începutul secolului XX este bine reflectată de existența a mai bine de 200 acte de proprietate, acte de vânzare-cumpărare pământ, acte de judecată, titluri de proprietate, acte de împrumut.

Parte dintre aceste documente au fost studiate de muzeografia instituției. Astfel, despre un *Act de judecată* (nr. inv. 338) s-a scris în anuarul instituției, *Carpica*⁷.

Aria de cuprindere a noțiunii de „carte” diferă în timp. Dacă în prezent sensul generic al cărții este acela de „scriere cu un anumit subiect, tipărită și legată sau broșată în volum”⁸, în istorie cartea se confundă cu documentul, fiind „termenul convențional întrebuințat pentru a exprima orice fel de document” (Paul Otlet). Carte era „scrisoarea” cu un caracter

⁶ Aurel Avramescu, Virgil Căndea, *Introducere în documentarea științifică*, Ed. Academiei R. P. R., București, 1960, pp. 163-164.

⁷ Elena Artimon, *Un document de la Mihail Grigore Sturdza, domnul Moldovei*, în „Carpica”, VII, 1975, pp. 149-154.

⁸ *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2012, p. 148.

(ne)oficial, carte era „actul”, respectiv ordinul, hotărârea, sentința judecătorească, cu caracter oficial. Astfel, întâlnim înregistrate ca documente: cartea de hotărnicie, cartea de judecată, cartea de desfacere, cartea de investitură, cartea episcopală. Sensul inițial de document al cărții s-a păstrat până în zilele noastre, noi fiind posesorii prezenți ai cărții de identitate, ai cărții de imobil, colecționari de cărți poștale, cărți poștale ilustrate, cărți de vizită.

Ordinele și brevetele apar în registre în număr de aproape 100, conferind diverse titluri și beneficii pentru merite deosebite în serviciul militar și civil făcut statului român.

Ordinul „Steaua României” și cel de „Coroana României” conferă grade de Cavaler, Ofițer, Comandor, Mare Ofițer, Mare Cruce.

Medalia „Virtutea Militară” se acorda gradelor militare pentru „încurajare și răsplătire”, medalia „Avântul Țării” au primit-o cei ce au luat parte la Campania anului 1913, medalia „Bărbăție și Credință” era primită de orice „funcționar public sau persoană particulară, care va fi contribuit la menținerea sau restabilirea ordinii și siguranței publice, va fi adus servicii însemnate poliției, va fi salvat vieața sau avutul unei persoane cu pericolul vieții sale, ori va fi săvârșit un act de bărbăție sau credință”.

Crucea „Trecerea Dunării” a fost răsplata celor ce au operat peste Dunăre și au luat parte la Campania din 1877-1878 în Bulgaria, iar crucea „Meritul Sanitar” se acorda persoanelor care „se vor fi distins prin fapte, donațiuni, scrieri, sau alte lucrări care contribuiesc la îmbunătățirea stărei sanitare a țării, cari se vor fi distins prin serviciile lor, în interesul general sanitar”⁹. Toate aceste ordine sunt însoțite de documente care le atestă valabilitatea.

Studiul ordinelor, brevetelor, decorațiilor acordate pentru participarea în luptele din primul război mondial au prezentat un constant interes pentru muzeografia instituției¹⁰.

Presa este prezentă cu aproape 50 titluri de ziare și reviste cu specific politic, economic, social, cultural. În ordinea tipăririi acestora biblioteca deține numere din *Neamul românesc pentru popor* (1912-1915) editat de Nicolae Iorga, revista enciclopedică populară *Albina* a Fundațiilor Culturale Regale, *Ziarul Științelor populare și al călătoriilor* (1913, 1916), *Universul* (fig. 3), *Ilustrațiunea română* (1936) – fondator al acestora fiind Luigi Cazzavillan, săptămânalul politic-social-cultural *Contemporanul* (1948-

⁹ Informațiile le regăsim în *Decorațiunile române: ordine, cruci și medalii*, Ed. și Institutul de Arte Grafice C. Sfetea, București, 1915.

¹⁰ Articole în „Carpica”, nr. XXIV, 1993, pp. 165-176 și nr. XXVII, 1998, pp. 225-234.

1949), *Viața sindicală* (1952), *Scânteia tineretului* (1957-1958), *Agricultura nouă* (1960), *Scânteia* (1976-1979).

Din cotidienele locale *Bacăul*, *Înainte*, *Luptătorul* sunt numere disparate din perioada premergătoare celui de-al Doilea Război Mondial. Publicația franceză *L'illustration* (nr. inv. 628, 629, 630) este prezentă în rafturile bibliotecii cu apariții din perioada august 1914 – ianuarie 1915, iulie – august 1916.

Fotografia, originală sau reproducere, fixează pe hârtie imagini fidele ale locurilor, clădirilor de patrimoniu ale Bacăului (ex. Ansamblul Castelului Cantacuzino-Paşcanu-Waldenburg din Hemeiș, Palatul Administrativ Bacău), oamenilor, personalităților intrate în istoria locală (ex. Leon Sachelarie, care a avut 5 mandate de primar al Bacăului – 1886-1887, 1890-1891, 1896-1897, 1901-1907 și 1922-1926), obiectelor, evenimentelor (ex. Regina Maria semnând în Cartea Cohortei de Străjeri a județului Bacău).

În colecția de documente a bibliotecii Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău sunt 162 fotografii și 197 de cărți poștale, cărți poștale ilustrate sau vederi.

Dintre cele 20 de hărți-document enumerăm *Harta topografică a județului Bacău* din al treizecișuilea an de domnie al lui Carol I (nr. inv. 2193), *România în decursul veacurilor – harta desfășurării istorice a neamului românesc* alcătuită de lt. col. A.I. Gheorghiu în anul 1938 (nr. inv. 1227).

Cărțile cu specific religios sunt bine reprezentate de o *Psaltire* (nr. inv. 1) scrisă cu caractere chirilice, trecută în registrele bibliotecii ca aparținând celei de-a doua jumătăți a secolului al XVI-lea, *Cartea sfinților mucenici Manuil, Savel și Ismail* (nr. inv. 2), două cărți bisericești în limba greacă (nr. inv. 868, 869), un *Irmologhion* (fig. 4) editat la București în 1823, o carte religioasă armenească de secol XVII (fig. 5), două texte în ebraică scrise pe pergament (nr. inv. 764, 765) precum și două texte în ebraică scrise pe sul de hârtie (fig. 6) despre care nu știm dacă aparțin *Tanahului* sau *Torei* evreiești.

Cele 250 de *Scrisori* și *Mărturii* prezintă în mare parte corespondența dintre Episcopia Romanului și Protoieria ținutului Bacău la început de secol XIX, în perioada în care Principatele erau sub administrație rusească. Acestea sunt descrise de Georgeta Popovici în lucrarea sa manuscrisă, *Catalogul documentelor din colecția Muzeului Județean de Istorie și Artă Bacău, 1546-1865*.

Pentru a evidenția importanța patrimonială a documentelor din bibliotecă amintim de scrisorile donate de Constantin Șova, act nr. 1011 din

02 august 1982, scrisori ce reflectă viața și activitatea zoologului Ioan Borcea. Despre aceste scrisori a scris Ioan Ungureanu¹¹ și au servit drept material de studiu domnului Victor Mitocaru pentru cartea sa, *Cu Ion Borcea, prin veacul frământat*.

Inedite în colecția bibliotecii sunt 25 de file (nr. inv. 445-469) ce au menționat în antet **Comitetul Regional al Partidului Comunist Român, Regionala Moldova** și titlul central **Caracteristica**. Fiecare dintre acestea reprezintă o caracterizare, cel puțin originală, a câte unui membru cu diverse funcții în Partidul Comunist Român.

Din punctul de vedere al importanței calitative și cantitative a documentelor donate amintim de colecția Cezar Uncescu predată muzeului de Nicoara C. Uncescu în anul 1977, alcătuită din 292 documente. Cezar Uncescu (fig. 7) s-a născut în 1885 în satul Balaia, comuna Mărăști. Fost participant la campaniile din 1913 și 1916-1918, învățător în satul Berbiceni, comuna Secuieni, județul Bacău, este autorul, printre altele, al monografiei *Regiunea Cobâlelor de la Bacău*¹².

Din colecția lui Cezar Uncescu fac parte zapise, jalbe, învoieli, izvoade, cele mai multe datate între anii 1840-1860 (peste 50 documente). Acestea alcătuiesc două volume denumite de învățător *Acte vechi. Colecția Cezar Uncescu*, volumele I și II. Parte din actele donate sunt transliterate sau traduse în *Din vremea de demult. Documente*, volumele I și II. Colecția cuprinde și trei cărți de rugăciuni datate: două în 1817, una în 1837. Datarea uneia dintre cărți, 1817, pare a fie eronată, dată fiind mențiunea în chirilică de pe prima pagină: „Neonil, arhimandrit și stareț...Ms: Neamțul și Secul”. O primă numire a arhimandritului Neonil Buzilă ca stareț la mănăstirea Neamțu a avut loc abia în 1834. Tot în colecția lui Cezar Uncescu se află manuscrisul memoriilor acestuia privind participarea la primul război mondial.

Bibliofililor le facem cunoscută o scrisoare întocmită de Gheorghe Gheorghiu-Dej în perioada sa de detenție la Doftana, adresată unui tovarăș Ion Brutus, cu semnătura autorului.

Tot o semnătură, de această dată a deținătorului, găsim și pe cartea *Das kommunistische Manifest mit den Vorreden von Karl Marx und Friedrich Engels* (fig. 8): „L. Pătrășcanu, 25 iulie 1923, Leipzig”.

¹¹ Ioan Ungureanu, *Savantul Ion Borcea – corespondență inedită*, în „Carpica”, XXVI/2, 1997, pp. 130-144.

¹² Cezar Uncescu, *Regiunea Cobâlelor de la Bacău*, Tipografia Municipiului Bacău, Bacău, 1934.

PATENT

Епископъ отъ Благоевградъ. — днъ 18. ноември 1911.
Околяла, цингъла бавару му. — днъ 18. ноември 1911.
падежъ п.в. ку н.в. 1911. — ші довелиа рнфцошате,
аждисъ рнкрединцаре къ есте фийд де рнате. — рнсбрат
де шасъ лші ші некспринс ла нїчї о даре, с'ад ашеват ші пе джисъ
ла рнхадїала рнхадїала, ші ва пхтї ла Вістерїа Цзрїї, рн
патрѣ трїлїїї даждїа са кхте трїїзхчї леї пе ан, аселене ші кхте онт
парале ла леѣ пентрѣ цїнереа салїкїторїлор Етаталїї, ші осхейт пе даждеїа
леуїсїтѣ де трїїзхчї леї, ва маї да о а зечеа парте ла кїгїеа Ехтеаскѣ.

Дреп-ачеїа, спре а фї кѣноскѣт шї окротїт ан дреп-ачеїа левїїте
пентрї асчмїнеа треангга, і с'аѣ дат ачествз Патентз анкредїн-
цатї кѣ печетва Долнїїї Нострв шї протоколїтз де Ллїї Вел Віст.

Шко. Секрет *1. 1. 1911.*

№ 262 =
Листо 1847, жана 1848-жылдан.

Fig. 2. Patentă dată de Mihail Gh. Sturza, 1849

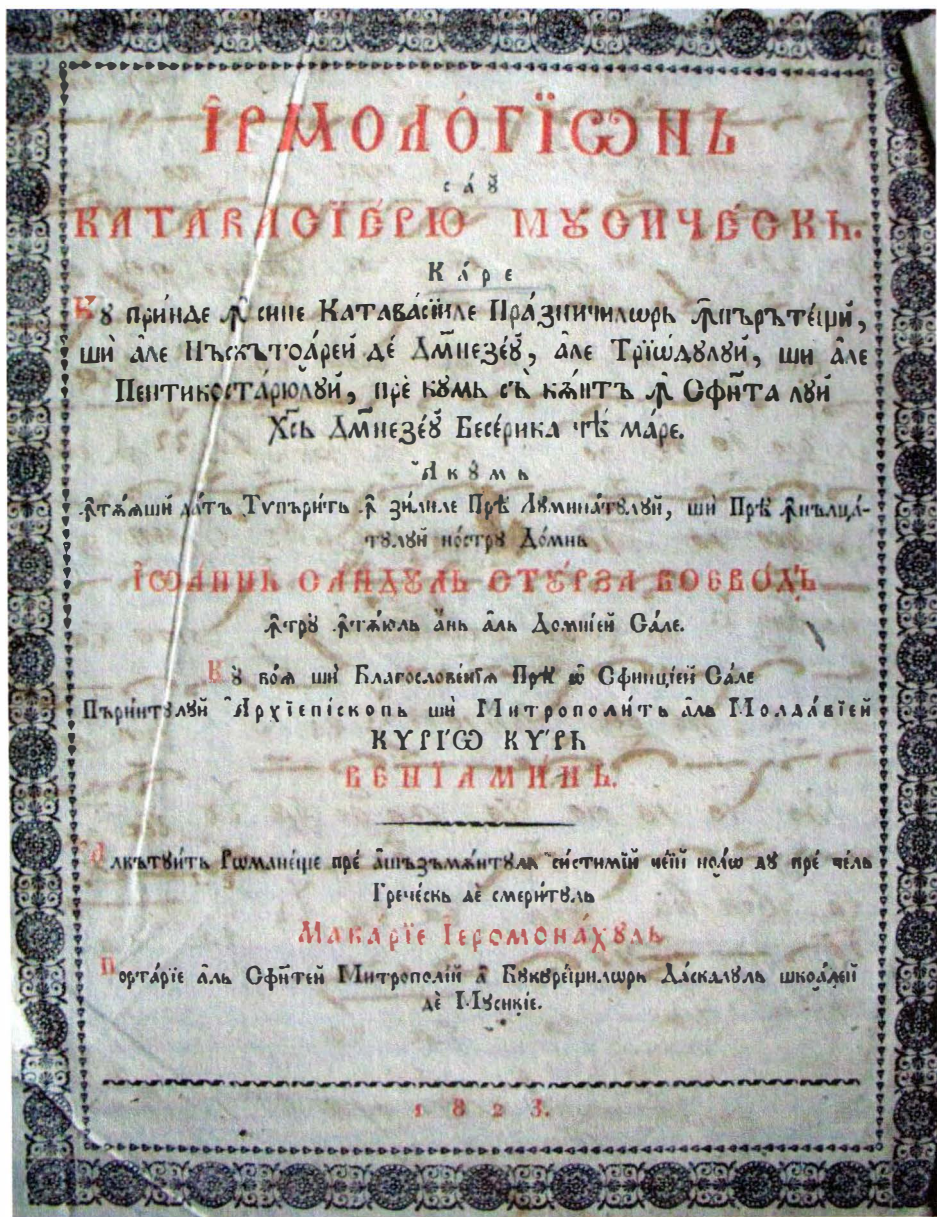

Fig. 4. Irmologhion, 1823

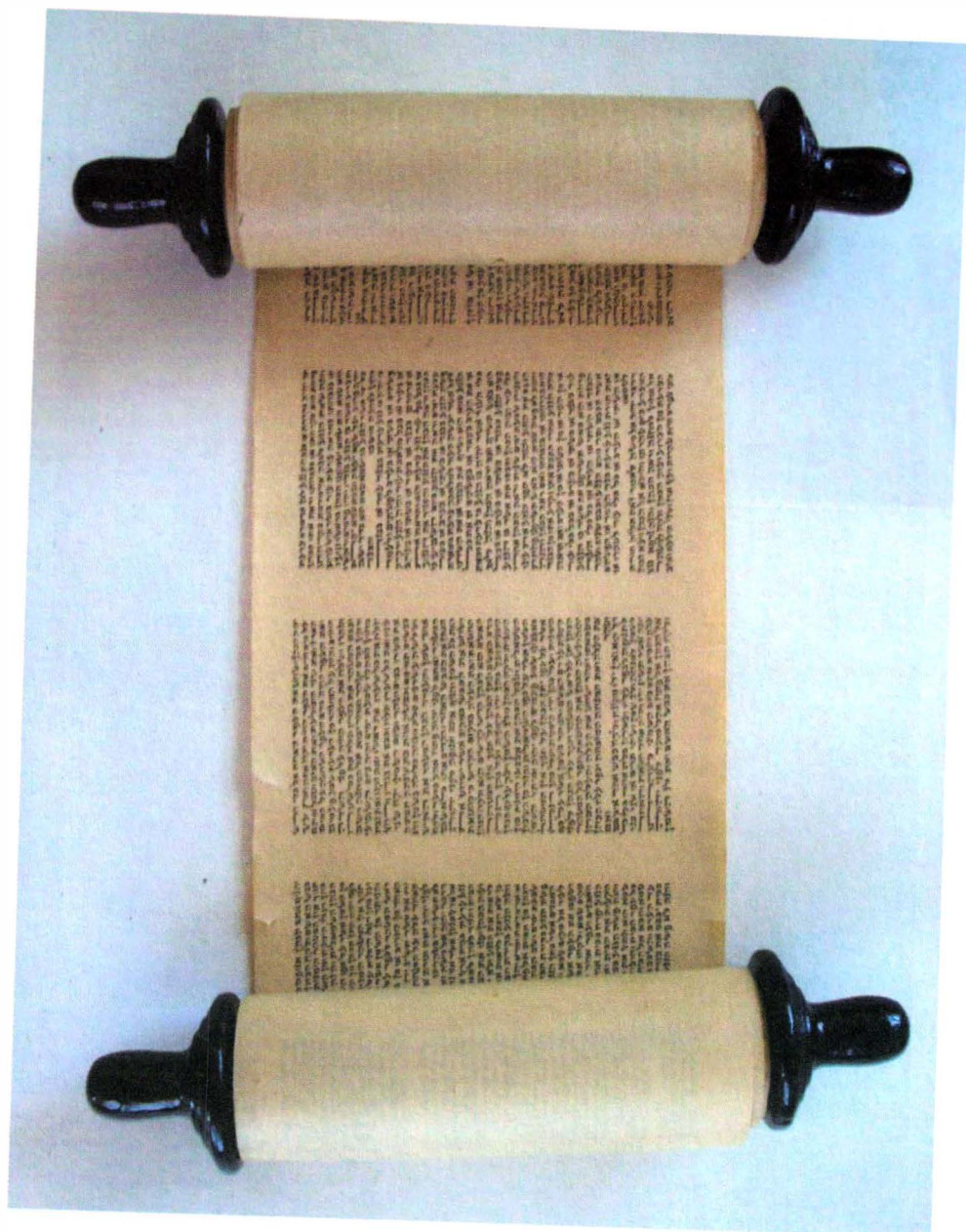

Fig. 6. Document în ebraică

Fig. 7. Învățătorul Cezar Uncescu

Fig. 8. Volumul *Manifestul Partidului Comunist* cu semnătura lui L. Pătrășcanu, Leipzig, 1923